

Valsts izglītības satura centrs

Vaļņu iela 2, Rīga, LV - 1050, tālr. 67216500, fakss 67223801, e-pasts visc@visc.gov.lv, www.visc.gov.lv

2024. gada 26. martā

Latviešu valodas un literatūras valsts 50. olimpiādes

3. posma (valsts) uzdevumi 11.–12. klašu grupai

Šifrs

Labdien, jaunieši, 50. latviešu valodas un literatūras olimpiādē!

Olimpiāde veidota divās daļās:

1. daļā – jautājumi par kultūras aktualitātēm 2023. gadā, literatūru un valodu;
2. daļā – pārspriedums.

Pirms veicat uzdevumus, rūpīgi iepazīstiet uzdevumu nosacījumus! **Atbildēs ievērojiet pareizrakstību! Atbildēs, kur tas nepieciešams, rakstiet autora vai kādas kultūras personības pilnu vārdu un uzvārdu!**

Vēlam veiksmi un radošus panākumus!

1. daļa (39 punkti)

2023. gada kultūras aktualitātes Latvijā (6 punkti)

1. 2020. gadā iznāca Līvijas Dūmiņas aktiera meistarībai veltītā grāmata „Artūra Skrastiņa Spogulija”. Autori Rūdolfs Gediņš un Klāvs Mellis teātrī „Kvadrifrons” 2023. gadā radījuši izrādi, kas arī veltīta Dailes teātra aktierim Artūram Skrastiņam. **Kā sauc izrādi, un kas tajā atveido Artūra Skrastiņa lomu?** (2 p.)

Izrādes nosaukums: _____.

Artūra Skrastiņa lomu atveido _____.

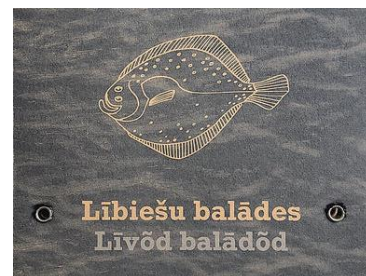
2. Dailes teātrī 1975. gadā režisors Arnolds Liniņš iestudēja kāda skandināvu autora lugu, kuras iestudējums tika iekļauts Latvijas Kultūras kanonā. Kopš 2023. gada janvāra šī luga jaunā iestudējumā atkal ir Dailes teātra repertuārā. **Kā sauc izrādi, un kas ir šīs lugas autors?** (2 p.)

Izrādes nosaukums: _____.

Lugas autors ir _____.

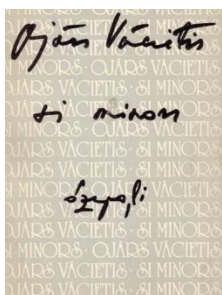
3. 2023. gads tika pasludināts par Lībiešu mantojuma gadu. **Ierakstiet atbildes, tās loģiski iekļaujot dotā teikuma struktūrā!** (2 p.)

2023. gadā iznāk bilingvāls dzejoļu krājums „Lībiešu balādes”, ko lībiešu valodā atdzejojis lībietis _____,
bet latviešu tekstu uzrakstījis _____.

Jautājumi par Ojāra Vācieša un Imanta Ziedoņa personību un daiļradi (15 punkti)

4. Literatūrzinātniece Olga Senkāne raksta: „Ja runā par dzejas avangardu padomju okupācijas laikā, tad Ojārs Vācietis atrodas tā priekšgalā. Viņa novatorisms aizrauj Imantu Ziedoni (..). Dzejnieks Imants Auziņš (1937–2013) nosaucis Ojāra Vācieša krājumu „Si minors” par 1982. gada latviešu dzejas virsotni.”

Miniet un izskaidrojiet vienu spilgtāko modernisma* iezīmi, kas raksturīga Ojāra Vācieša dzejoļu krājuma „Si minors” dzejai! (1+1 p.)

*Modernisms – (..) virziens literatūrā, mākslā un mūzikā, kam raksturīga klasisko, tradicionālo vērtību noliegšana un jaunu, novatorisku izteiksmes līdzekļu un paņēmienu ieviešana. (<https://mlvv.tezaurs.lv/modernisms>)

5. Imants Ziedonis 1983. gada 28. novembrī Ojāram Vācietim veltītajā piemiņas runā saka: „Viņš uzcēla manai paaudzei piemērišanās vertikāli. (..) Pēc šīs vertikāles, pirmkārt, var atzīmēt sadzīves viļņu augstumu. Ojārs ļoti augstu bangojās līdzī. (..) bet pār katru vilni ir vēl kāds augstāks uzstarojums – personības sauciens, personisks uzrāviens, kāda liecība (..). Es saprotu, ka tas ir abstrakti. Lai ir. Ojārs bija mana mīļākā abstrakcija.”

Tāpat Imants Ziedonis par Ojāru Vācieti rakstījis šādas rindas:

„Ar tikko grieztu ķeizarkroni rokā
Uz debesīm kāpj cūku ganiņš kokā. (..)

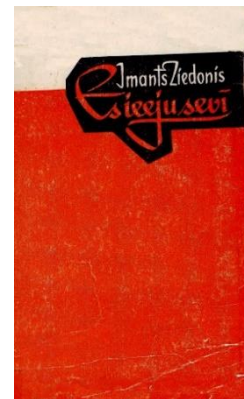
Un kamēr vēji aug un koki lokās,
Kāpj savāds stiprums ganu zēna rokās.

Tā vēl šobaltdien ganiņš rāpjas kokā
Un vēl šobaltdien teic: viss Dieva rokā!

Bet ganiņš tā kā mātei tic šim kokam
Un ķeizarkroni neizlaiž no rokām.”

Salīdziniet abus Imanta Ziedoņa tekstu fragmentus un pamatojiet, kuros zīmīgos tēlos Imants Ziedonis ietvēris dzejnieka Ojāra Vācieša personības un daiļrades spēku, un skaidrojiet to ar 2 iederīgiem Ojāra Vācieša daiļrades faktiem! (4+1 p.)

6. Dzejnieks Ivars Šteinbergs Latvijas Kultūras kanonā raksta: „Krājuma „Es ieeju sevī” (1968) virsraksts paredz un raksturo pārmaiņas, kādas 1970. gados norisa visā latviešu dzejā (..). Ziedonim šīs pārmaiņas izpaudās nevis kā bēgšana no konkrētā laika un telpas, bet gan kā **ieiešana kvalitatīvi jaunā pakāpē (..) personības attīstībā.**”

Izlasiet Imanta Ziedoņa dzejoļa „Par pašapziņu” II daļas fragmentu un uzrakstiet vienā teikumā, kā katrā no pantiem ieraugāmi liriskā „es” personības attīstības centieni, sasaistot ar Ivara Šteinberga vērtējuma izceltajām rindām! (4+1 p.)

Dzejoļa fragments	Izskaidrojums
Dažs viens vesels tāds un stiprs Jūtas ilgi – cauri gadiem gariem. Un viņš paspēj aizsiet rīkles Lieliem ķērkstošu vārnu bariem.	
Paspēj izsist sev un citiem Mušu izraibinātos logus Un aiz apkakles uzraut stāvus Tos, kas ātri nogurst.	

7. Uzrakstiet, kura doma vieno abus Imanta Ziedoņa dzejoļu fragmentus! (2+1 p.)

<p>1.</p> <p>Atstājiet mani! Un ļaujiet man vienam iet! Es zinu, cik skaisti pusnaktī pūce dzied. Es kokus kā cilvēkus jūtu. Un tie mani kā koku jūt. Atstājiet mani! Ļaujiet man vienam būt!</p> <p>(„Par pašpārvarēšanu”, krājums „Es ieeju sevī”)</p>	<p>2.</p> <p>un man kļuva mierīgi un droši ne tev vecam dzimt, ne jaunam mirt cik tev ir – ir jābūt pietiekoši</p> <p>klusu stāvu, aizpogājos ciet sevī pasmaidu: drīz zeme trīcēs nu es varu mierīgs būt un iet nu ir skaidrs, ka man nepalīdzēs</p> <p>(„Šonakt sapnī”, krājums „Taureņu uzbrukums”)</p>
--	--

Šifrs

Valodas jautājumi (18 punkti)

8. Lasiet Ojāra Vācieša dzejoli „Pārdaugavas iela” un izpildiet 5 uzdevumus!

Ojāra Vācieša dzejolis „Pārdaugavas iela”

No lieliem laukumiem, kas mašīnsteigā **plēšo**,
no lidlaukiem, kur alumīnijs spīd,
es nesu pilnus savu domu nēšus
šīs klusās ielas smiltis aplaistīt.
Lai nekūp un lai **negrauz manas acis**,
Ir benzīna un domu diezgan kots –
Lai tagad tas, ko var vien klusums sacīt,
No manis mazgā ceļa sārņus nost.
Pēc ceļa dodas mašīnas zem dušas,
Pēc grūtas maiņas cilvēks dušā iet,
Bet man ir, iela, dabūts atkal **pušums**,
Ko vien ar tevi aizbindēt var ciet.
Zied brūcei virsū ceriņus kā jodu
Un ābeļziedu marli pāri sien,
Ar smilgu aizsien kā ar diegu **grodu**
To sāpi, kura dzima vakardien.
Lai smiltis klusām nopūšas zem kājām,
Nekur jau citur nopūsties tās nevar,
Nav dzelzsbetona bezdvēseļu mājām
Tā cilvēcīgā siltuma, kas tev.
Kad acis skaidras kļūs, būs atkal jāiet,
Kur lielie laukumi no svāra sten,
Ar savām mašīnām nav pietiekoši rājies,
Ar cilvēkiem sāk rāties gadsimtens.

a. Izrakstiet no teksta divus vārdus, kas latviešu literārajā valodā ir daudzskaitlinieki! (2 p.)

Atbilde: _____

b. Skaidrojiet vārda „grods” nozīmi kontekstā! (1+1 p.)

Vārds	Nozīmes skaidrojums
grods	

c. Tekstā lietota darbības vārda forma „plēšo”. Apvelciet to nozīmes skaidrojuma numuru, kas visprecīzāk atbilst šī vārda kontekstuālajam lietojumam! Uzrakstiet savu saliktu pakārtotu teikumu, izmantojot šo vārdformu tai pašā nozīmē! (3 p.)

Vārdforma	Numurs	Nozīmes skaidrojums
plēšo	1.	‘stiepjot dažādos virzienos, radīt plaisas’
	2.	‘vērst plašumā, izplatīt’
	3.	‘smagi, sāpīgi elpot’

Teikums:

d. Izveidojiet sinonīmu rindu tekstā lietotam vārdam „pušums” (vismaz 3 sinonīmi)! (3 p.)

Pušums, _____

e. Vai vārdu savienojums „negrauž manas acis” tekstā ir frazeoloģisms? Ierakstiet teikumā savu atbildi! Uzrakstiet vienu frazeoloģismu, kurā būtu iekļauts vārds „acis”! (1+2 p.)

Vārdu savienojums „negrauž manas acis” _____ (IR/NAV) frazeoloģisms.

Frazeoloģisms: _____

9. Izpildiet uzdevumus, kas saistīti ar Imanta Ziedoņa epifānijas „Nekas nav tik viegli” fragmentu!

Imanta Ziedoņa epifānijas „Nekas nav tik viegli” fragments

Nekas nav tik viegli kā atrast ceļu tumsā. Dienasgaismā tevī moka šaubas. Tu paļaujies uz citu pēdām, citu riteņu sliedi, citu atstātām zīmēm, vai arī tu ilgi domā: paļauties? nepaļauties? iet tur? vai neiet? Vai tie ir bijuši gudrāki, kas tur **gājuši**? Tu to nezini. Tu notici iebrauktajam ceļam, bet tas pēc pāris kilometriem **griežas** atpakaļ – redzi, visi ir tai ticējuši, tai iebrauktajai sliedei, un visi ir pievīlušies.

Jo nekur tā nenoved. Diena ir krustceļu nelaime, rādītāju šaubas, nokrituša piliena sairšana. Es eju naktī, un nekas nav tik viegli kā atrast ceļu naktī. Es paļaujos uz savām kājām, es paļaujos uz savām acīm – man nav cita, uz ko paļauties tumsā un naktī. Kas ir diena? Tā ir citu cilvēku pieredze. Ceļš ir citu cilvēku pieredze un takas. Bet naktī ir mana pieredze un tikai mans ceļš. **Es tīšām apeju uguntiņas un gaismu logos.** Kad tu ej naktī, neskaties gaišos logos! Pēc tam tu **apžilbis** nekā neredzēsi. Tu būsi kā suns, zaudējis ožu. Es tīšām eju ar līkumu ugunīm. Tumsa ir bieza un skaista, un, kad es paļaujos uz sevi, es paļaujos arī uz viņu. Un, kad es paļaujos uz viņu, viņa paļaujas arī uz mani. Ja jūs esat peldējuši lielos ūdeņos, jūs to zināt. Tumsa ir kā jūra: kad aizpeld tajā, tad jūt, cik jūra ir diža un tumsa ir diža, un tu pats esi drošs.

Kad es tā **laužos** cauri tumsai, man reizēm ienāk doma prātā, ka varbūt es spīdu, pats to neredzēdams un neapjauzdams, un kaut kur tālumā kāds mani redz kā sīku jāņtārpiņu kustamies. Dievs tas vis nav, es esmu materiālists, bet Liktenis tas varētu būt. Un tad es domāju: vai viņš redz, ka es brienu pa brikšņiem, bet tepat blakus ir citu cilvēku iestaigāts ceļš? Vai viņš smīn par mani? Vai viņš redz to bedri, kurā es iekritīšu vai arī aiziešu tai līdz ar malu? Vai viņš gatavojis man to bedri? (..)

Kad es eju naktī, es jūtu, kā tumsa mani mīl. **Mani apliecina priede pa labi un pa kreisi sveķi kurus es saožu tumsā un tikko jaušama čiekuru čabēšana tur augšā kur zaru pirkststarpās vajadzētu būt zvaigznēm bet kuru cik labi ka nav.** Zars, kas nobrāza manu vaigu, ir apliecinājis, ka es esmu, un sakne, pie kuras es atdauzu kājas, ir mani pazinusi un – kā nu prot – tā sveicinājusi. (..)

a. Uzrakstiet tekstā lietotās vārdformas pamatformā! (2 p.)

Darbības vārda forma	Pamatforma
gājuši	
griežas	
apžilbis	
laužos	

b. Pārveidojiet tekstā lieto teikumu ciešamās kārtas vienkāršajā laikā! (1+1 p.)

Teikums: Es tīšām apeju uguntiņas un gaismu logos.

Teikums: _____

c. Salieciet pieturzīmes teikumā! (1 p.)

Mani apliecina priede pa labi un pa kreisi sveķi kurus es saožu tumsā un tikko jaušama čiekuru čabēšana

tur augšā kur zaru pirkststarpās vajadzētu būt zvaigznēm bet kuru cik labi ka nav